

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Бортнікова Алла Василівна

Місто Ковель в умовах запровадження магдебурзького права

УДК 94(477.82)«15»(092)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-1-29-35>

Бортнікова Алла Василівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки
просп. Воли, 13, Луцьк, Україна

Адміністративно-територіальна реформа, що розпочалася в Україні, вимагає ґрунтовного вивчення вітчизняного і світового досвіду місцевого самоврядування. Серед багатьох систем організації влади на місцях найбільший інтерес з погляду демократичної практики викликає досвід міських урядів, що діяли на засадах магдебурзького права. У статті розглянуто суспільно-політичні й соціально-економічні умови заснування у Волинській землі князем В.М. Сангушко приватного міста Ковеля й запровадження там магдебурзького права. Серед волинських міст, де діяло магдебурзьке право, Ковель посідає особливе місце, пов'язане зі зміною свого правового статусу з приватновласницького на великокнязівське (1543 рік) із відповідним перерозподілом владних повноважень між власником міста, урядом старости й органами міського самоврядування, що діяли на засадах магдебурзького права. Здійснено аналіз привілею великого князя литовського 1518 року на локацію Ковеля як приватновласницького міста й запровадження там норм магдебурзького права. З'ясовано порядок формування органів міського управління на засадах магдебурзького права, їх структуру, повноваження та функції міських урядників. У дослідженні акцентовано увагу на постаті війта як головного урядника, який разом з іншими міськими урядниками – бурмістром, радцями й лавниками, здійснювали в місті адміністративно-судові функції. Показана роль власника в управлінні містом, розкрито характер його відносин с органами міського самоврядування, вплив князя та його урядників на формування міського уряду.

Розкрито еволюцію функціонування органів міського самоврядування упродовж XVI – до початку XVII століть. З'ясувати склад міського уряду Ковеля, повноваження його урядників, субординацію й інші організаційні та правові підстави функціонування, дають змогу підтверджувальні привілеї великих князів. Найбільш докладно систему міського самоврядування в Ковелі на засадах магдебурзького права викладено у привілеї 1611 року, у якому узагальнено права й вольності міста, надані великими князями литовськими в попередній історичний період.

Ключові слова: Велике князівство Литовське, місто, Ковель, магдебурзьке право, міське самоврядування, війт, рада, лава, привілей.

Вступ. Адміністративно-територіальна реформа, що розпочалася в Україні, вимагає ґрунтовного вивчення вітчизняного і світового досвіду місцевого самоврядування. Серед багатьох систем організації влади на місцях найбільший інтерес з погляду демократичної практики викликає досвід міських урядів, що діяли на засадах магдебурзького права. Поширення магдебурзького права на українських землях Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ) тривало кілька століть і охоплювало період з XIV ст. включно до XVII ст. Цей процес мав свою логіку й особливості, що «вписувалися» в загальноісторичний контекст суспільно-політичного розвитку Великого князівства Литовського та Польського королівства. Він ішов шляхом урбанізації, освоєння нових територій, створення ринків внутрішньої й міжнародної торгівлі тощо. Серед волинських міст, де запроваджено магдебурзьке право, Ковель посідає особливе місце, пов'язане зі зміною свого статусу з приватновласницького на великокнязівське (1543 р.) із відповідним перерозподілом владних повноважень між власником міста, урядом старости й органами міського самоврядування. Актуалізує проблему

й брак сучасних досліджень з історії функціонування органів міського самоврядування на магдебурзькому праві в містах Волині.

Мета та завдання – на основі аналізу привілеїв Ковеля 1518 і 1611 рр. з'ясувати правові засади запровадження і функціонування в місті магдебурзького права, порядок формування органів міського управління, їх структуру, повноваження й функції міських урядників.

Методи дослідження включають сукупність принципів, підходів, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема принципів об'єктивності, історизму, логічної послідовності та системності. Серед підходів і методів автором використано політико-правовий, неоінституційний, структурно-функціональний і проблемно-хронологічний методи. У силу того, що завдання дослідження вимагає пояснення змісту політико-правових актів великокнязівської канцелярії, важливу роль у дослідженні відіграє герменевтичний метод.

Результати. Джерельна база історії Ковеля першої половини XVI ст. бідна на матеріали, які б давали змогу відтворити склад і діяльність

ковельського міського уряду, визначити особовий склад його урядників тощо. Зокрема, член Київської археографічної комісії М.Д. Іванішев зауважував, що стародавні акти «истреблены пожаромъ. Книги, хранящиеся въ архиве ратуши ковельской, начинаются съ 1565 года» [4, с. 206]. Відсутність таких матеріалів підтверджують і сучасні українські дослідники. В.Б. Атаманенко зазначає, що від першої половини XVI ст. «джерел, які б містили хоча б якісь їх кількісні характеристики, не збереглося» [2, с. 14].

Водночас правові засади функціонування в Ковелі магдебурзького права простежуються за великокнязівськими листами, починаючи від локаційного привілею Жигимонта I 1518 р. [9, № СХСІІІ, s. 181–184]. Такого типу привілеї належить до пам'яток міського права, вивчення яких сильно ускладнюється тим, що закладена в них інформація та ідеї щодо природи міського права не утворюють стрункої й цілісної системи. Як зазначав О.Л. Рогачевський, оскільки пам'ятники магдебурзького права не є політичними або філософськими трактатами, вони в багатьох випадках відображають звичаєву правосвідомість того часу. Тому вміщена в них концепція міського права потребує реконструкції [6, с. 41].

Історія міста бере свій початок від спадкового маєтку князя Василя Михайловича Сангушковича – Ковля. Село, разом із багатьма іншими поселеннями дарувалося його батькові, кн. Михайлу Сангушковичу, королем Олександром наприкінці XV ст. Тобто Ковель належав до давньої спадщини Любартовичів-Сангушків, які з розширенням князівського роду почали брати назви від своїх маєтностей. У такий спосіб наприкінці XV ст. постала «лінія ковельська» роду Сангушків [11, s. 885; 13, s. 448–455].

Суспільно-політичні умови надання Ковелю магдебурзького права пов'язані з часом завершення міждержавних відносин з Великим князівством Московським. 1518 р. для ВКЛ позначено постійними сутичками між литовськими військами, що перебували в Полоцькій землі, і московськими загонами, які вторгалися в межі Великого князівства. До війни з Жигимонтом I готувався й магістр Пруссії Альберт. На півдні, в Криму, взяли верх прихильники московського правителя, хан Махмет-Гірей уклав союз з великим князем московським Василем. ВКЛ, отже, було вимушене посилено готуватися до війни. Відповідно, уряд намагався заручитися попередньою згодою землевласників на ведення військових дій, які потребували субсидій або згоди на обкладання податкових станів воєнною повинністю: більша частина великих вальних сеймів за часів Жигимонта I скликалася саме із цією метою.

Великий князь звернувся за субсидією до своїх підданих і скликав 11.11.1518 великий сейм

у Бересті (Бресті), який тривав до 03.01.1519 [9, № СХСІІІ, s. 181–182; № СХСV, s. 187]. У цих умовах Берестейський сейм ухвалив рішення про надання кн. В.М. Сангушкові привілею на заснування міста Ковеля. Надання такого права князю виглядає логічним у контексті його досвіду осадження нових поселень на територіях Володимирського повіту. Так, ще в 1508 р. В.М. Сангушко отримав великокнязівський привілей на осадження міста Вижви [3, с. 36].

Ковель отримав магдебурзьке право дещо пізніше порівняно з іншими волинськими містами, такими як Володимир (сер. XV ст.), Луцьк (1432), Кременець (1438). У першій половині XVI ст. Ковель залишався містом, яке мало в чому відрізнялося від інших провінційних міст і містечок. Вітчизняний історик В. Кравченко, на підставі інвентарю ковельського староства 1590 р. подає короткий опис міста: наявність дерев'яної огорожі міста, власницьких ділянок. Серед ковельських вулиць на той час відомі Замкова, Мацевич, Кошерська, Жидівська, Гончарська, Володимирська, Підрічна, Лазебна. Зокрема, згаданий автор уперше визначив дату побудови ратуші (1639 г.), її зовнішній вигляд, склад і призначення приміщень і роль у діяльності органів самоврядування міста [5, с. 340–341]. Відомостей за попередні роки й десятиліття, де б містилася інформація про ковельську ратушу, поки що не виявлено.

В.М. Сангушко тримав Ковельський замок і місто Ковель з належними до них володіннями, торгами, ярмарками, надходженнями від збирання мита та утримання «корчем» і «данин», а також дворами: Мощеном, Дубном, Клевецьком, Туличовим, із селами «к тому замку» і двором Вербка. Ковельському замку й місту належали також монастир Святої Трійці з монастирськими селами: Гошин, Бахово, Лагодлево, Воля, Озерниця, Облапи, Городище; церква в Городищі також із селами: Новосади, Соколова Воля, Осовецька Воля [10, № ССLXXVI, s. 341].

Жигимонт I надав В.М. Сангушку право на осадження міста населенням різної етноконфесійної належності: русь (майбутні українці, білоруси), поляки, іудеї, вірмени, татари [9, № СХСІІІ, s. 183]. У новозаснованому місті запроваджено торги і ярмарки. Торги наказано організовувати щотижня в будь-який обраний та оголошений день. У Ковелі торги проходилися по п'ятницях, що засвідчує лист Жигимонта від 25.08.1538, яким заборонено митникам за наказом кременецького старости Дахна Васильовича перешкоджати проведенню п'ятничних торгів у Ковелі, встановлюючи на п'ятницю торги в інших «добрах наших», зокрема в місті Мельниці [9, № LXXXIII, s. 89]. Річні ярмарки: один на день Воздвиження святого Хреста наприкінці

літа, інший на четвертий день після Різдва Хрестового мали тривати «в обох випадках по три дні після свят», тобто упродовж чотирьох днів. Під час їх проведення жителям міста надавалися різні свободи, а іноземним і чужоземним купцям гарантувався вільний в'їзд до міста й виїзд з нього. Ці заходи здійснювалися «нарівні з правом і звичаєм інших наших міст». Щоправда, міста, на які відсилався правитель і які могли бути взірцем для Ковеля, не уточнюються.

Жигимонт I зазначав, що жителі Ковеля («його люди») та всі ремісники (майстри) швидше об'єднуються тоді, коли відчують себе наділеними більшою свободою, а місто зберігатиме цілісність у наявних межах. Привілей містив усталену формулу, за якою місто виокремлювалося та відмежовувалося від руського й литовського права та будь-якого іншого й переходило в право тевтонське, що зветься магдебурзьким («*ius Theutonicum, quod Maydemburgense dictur*») на вічні часи.

У привілеї 1518 р. йшлося про звільнення жителів міста, зокрема кожного «кметя», міщанина та будь-кого іншого, від влади й управління місцевих урядників: воєвод, каштелянів, старост, суддів, підсудків і великокнязівських урядовців, включно «децьких» [9, № СХСІІІ, s. 183]. Це означало те, що місто у правовому стосунку набувало особливого статусу, а міщан відтепер звільнено від присуду замкового уряду. Натомість жителі міста передавалися під урядування й присуд в'їта, якого великий князь призначав терміном «на певний час». Однак у Ковелі не всі жителі підпадали під дію магдебурзького права. Зокрема, євреї мали керуватися особливим правом, таким як «берестейські євреї».

За нормами магдебурзького права в'їта підпорядковано кн. Василеві та його нащадкам. В'їту разом з міськими урядниками надавалася адміністративна й судова влада в місті. Привілей установлював права ковельського в'їта на судову діяльність. В'їт мав судити, виносити вирок, карати наставляти, ганити й засуджувати на основі норм «тевтонського права». В'їту належало право суду над міщанами в цивільних і кримінальних справах аж до винесення смертних вироків. Загалом у своїй діяльності урядник мав керуватися положеннями магдебурзького права, закладеними в усіх клаузулах, статтях, пунктах і розділах привілею 1518 р. Запроваджувався термін дії цих положень «навічно». Водночас лист не деталізує умов (прав) перебування в'їта на уряді. Зокрема, залишається відкритим питання: чи дозволялося відчуження уряду в'їта за гроші в інші руки?

За привілеєм 1518 р., ковельські торговці звільнялися від сплати мита в межах усієї держави. При цьому зазначалося, що це нововве-

дення поширюється на всі землі ВКЛ і великокнязівські міста й на землі «наших підданих», князівські та панські володіння, у яких запроваджено нові мита. Ковельчани звільнялися від усіх платежів «назавжди й непорушно».

Привілей також регламентував права та обов'язки князя, якому дозволено розбудовувати, облаштувати й розширяти новозасноване місто. Князь володів правом держання міських крамниць і торгових місць на ринку, отримання від цього прибутків, обсяг яких не визначено. Це право надавалося у спадок «для себе, дружини, і дітей, і для їхніх нащадків».

Обмеженість джерел перешкоджає дослідженню реалізації в життя міста настанов привілею 1518 р. З'ясувати склад міського уряду Ковеля, повноваження його урядників, субординацію й інші організаційні та правові підстави функціонування дають змогу підтверджувальні привілеї великих князів, які надавалися Ковелю на початку XVII ст. Найбільш докладно систему міського самоврядування в Ковелі на засадах магдебурзького права викладено у привілеї 1611 р., у якому узагальнено права й вольності міста, надані його попередниками [1, № ХХІХ, с. 109–117].

Оскільки торги і ярмарки в Ковелі, як і в багатьох інших містах ВКЛ і Речі Посполитої, були основною формою торгівлі, збережено право проведення щотижневих торгів по п'ятницях. В умовах поліконфесійного складу населення традицію проведення ярмарків на православні церковні свята в Ковелі було підтримано з тривалістю їх проведення до одного тижня. Набувала певної сталості сфера торгово-економічних відносин, зокрема в місті діяла єдина місцева міра ваги, вдосконалювалася податкова система. Усі продавці платили з яток (торгових місць) щорічний податок, так, як це робилося в Бересті, торговці сіллю платили з місць, де вони торгували цим продуктом, ті ж, хто мав корчми над греблею, давали щорічно по п'ятнадцять грошей у міську скриньку на потреби міста [1, № ХХІХ, с. 111].

Змінено порядок формування міського уряду, а також визначено права та обов'язки міських урядників. Міщани обирали зі свого середовища вісім осіб, «людей статечних, чесних, у справах досвідчених і навчених», на посади бурмистрів і радців щорічно в найближчий понеділок після нового року. Обраних осіб подавали ковельському старості або його заступнику. Староста затверджував на посади чотирьох радців із числа обраних, а одного з них призначав на посаду бурмистра. Новообрані особи під час вступу на посаду приводилися до присяги на загальних зборах міщан. Зобов'язання міських урядовців полягали в дотриманні порядку в місті, завідуванні й розподілі надходжень, турботі про забез-

печення міських потреб, згідно зі звичаєм інших коронних міст. Старості передавалися й судові стягнення [1, № XXIX, с. 112–113]. Обраний бурмистр лише упродовж місяця мав право на управління міським урядом, після чого поступався місцем старшому з радців, а цей останній повинен був передати керування урядом наступному радцеві. Такий порядок мав тривати упродовж року до нових виборів.

Ковельський староста та майбутні старости обирали лентвійтом одного із цехових міщан, «людину чесну, богобоязливу і знаючу закони». А міщани обирали чотирьох лавників, які під час вступу на уряд складали присягу перед бурмистром і радцями. Лавники залишалися на посадах довічно, за винятком випадків, коли когось із них обирали радцею, тоді на місце лавника, який вибував, обирали іншого [1, № XXIX, с. 113]. Відповідно до магдебурзького права й на зразок інших міст, лентвійт і лавники уповноважені були в усіх справах чинити «суд і розправу». Тобто адміністративна й судова влада в місті належала лентвійтові та лавникам. Міський суд розглядав усі справи від великих до малих, судив цим правом усіх міщан. Отже, міський суд складався з чотирьох лавників на чолі з лентвійтом.

На рішення суду лентвійта й лавників дозволено апеляція до бурмистра та радців, на рішення бурмистра й радців до ковельського старости або його заступника, а далі – до великого князя й до його суду. Рада постає як перша апеляційна інстанція на рішення лентвійтівсько-лавничого суду, що вказує на посилення її ролі та розширення меж її влади. Судові збори і штрафи, що збиралися за магдебурзьким правом у суді лентвійтом і лавниками, розподілялися між його членами. «Вини» від невиконання справ або з якоїсь іншої причини, що належали урядові бурмистрівському й радецькому, ділилися між бурмистрами та радцями [1, № XXIX, с. 113].

Суворість тогочасного міського суду засвідчує інформація про застосування в місті смертної кари й існування ката. 20 січня 1569 р. ковельські та вижівські міщани постраждали в результаті нападу на них коширського урядника, що служив у кн. Льва Сангушка, Богдана Волинця під час страти в Ковелі конокрада. Володимирська ґродська книга фіксує ім'я ковельського ката Андрія, якого поранено разом із міщанами [8, арк. 17, зв. 17].

Відомості щодо постаті вйта Ковеля містяться у привілеї королеви й великої княгині Бони Сфорца на вйтівство ковельське 1548 р. міщанину ковельському, ім'я якого не вказано, оскільки призначений у 1547 р. вйт Войтех Грушинський помер. Тоді ковельський староста Богдан Семашко повідомляв, що ковельські міщани «войта для справъ и потребъ месьтскихъ своихъ и для раду доброго потребують» і

звертався до Жигимонта I, щоб це вйтівство «дали и инымъ войтомъ добрымъ опатрили» [12, № 20, р. 35]. Привілей не містив прямих указівок на обсяг прав та обов'язків вйта, порядок управління містом тощо, відсилаючи до минулорічного «постановъленья», яке було дано в Петрикове 1547 р. Як впливає зі змісту листа, головним завданням нового вйта було «тое место наше Ковельское людми яко наболей ... осаживаль и пожитокъ наш в томъ множилъ». Установлено й надходження уряду вйта і вйтівства: «два ланы ролъи, и с пляцом, и корчму вольную, кромъ горельки, мети маеть, с чого намъ до скарбу нашего ничего платити не будетъ повинень». Ці надходження він мав використовувати «до воли и ласки наше г(о)с(по)д(а)рьское» [12, № 20, р. 35]. Як видно, розмір доходів від вйтівства був незначним, що визначалося розмірами Ковеля, ступенем розвитку там ремесла і промислів, а також обсягами торгівлі.

Отже, вимальовувалася система управління містом, де важливу роль відігравав староста, міський вйтівсько-лавничий суд із можливістю апеляції на його рішення до вищих інстанцій і посадових осіб. Однак виникає питання щодо відсутності у привілеї 1611 р. згадки про вйта, якого, відповідно до локаційного привілею Ковеля 1518 р., правитель мав призначати терміном «на певний час» [9, № СХСІІІ, с. 183]. Пояснень тому може бути декілька: 1) можливо, на час видання підтверджувального привілею 1611 р. вйта не було призначено; 2) повноваження вйта в місті були настільки мінімальні, що великий князь не вважав за потрібне його згадувати; 3) не виключено, що з часом, унаслідок об'єднання повноважень старости і вйта, керівництво міським урядом і судом Ковеля переходить до лентвійта. Такий прецедент зафіксовано після передачі королевою Боною луцького вйтівства луцькому старості кн. Андрію Михайловичу Сангушковичу 29 вересня 1544 р. Тоді відбулося об'єднання луцького староства і вйтівства в руках луцького старости, а повноваження вйта перейшли до лентвійта [10, № СССХХІV, с. 401–402]. За такого варіанта об'єднання ковельського староства з вйтівством могло відбутися в проміжок часу між 1603 і 1611 рр., оскільки 05.05.1603 ковельське вйтівство було надано Жигимонтом III володимирському войському Флоріану Олешко: «Воитовъство ковельское пну Флоріанови Олешкови, воискому володимерскому» [7, № 16, арк. 27, зв. 28].

Опосередкованим свідченням послаблення уряду вйта в Ковелі є незначні обсяги пільг і земельних володінь ковельського вйтівства, а відповідно, й доходів, на відміну від таких великих, як у луцького або володимирського вйтів. Тому його вага та вплив на господарські справи

міста були обмежені. Як засвідчує зміст привілеїв на магдебурзьке право, видатки від судової діяльності, а також місцеві податки і збори розподілялися між усіма членами ковельського міського уряду.

Незаперечним залишається той факт, що існував міський уряд, де працювали війт і лентвійт, бурмистри, радці й лавники. Однак міське самоврядування Ковеля значно більше, ніж у Луцьку або Володимирі, залежало від старости. У цьому контексті викликає інтерес лист Бони від 09.01.1556, що адресовано ковельському старості Ф. Фальчевському. У ньому йдеться про необхідність матеріальної компенсації міським урядникам за їхню роботу на благо міста. Як випливає з тексту листа, в Ковелі за бутність старостою Ф. Фальчевського не було відрегульовано питання оплати праці урядників міського уряду. Унаслідок цього до Бони звернулися «війт і все поспільство міста» з тим, що ковельські бурмистри й писарі «більше тих урядів посідати не хочуть» із тієї причини, що не мають із цього «жодного пожитку й забезпечення», через що несуть великі шкоди та кривди. Відповідно, вони просили встановити їм «вольності», які б їх підтримали. Погоджуючись, велика княгиня звернула увагу на досвід у цьому питанні Кременця, де бурмистри й писарі, що посідають там міські уряди, не повинні давати «чинш до скарбу від одного дому, лану або волоки, також огороду». За наказом королеви Бони такими вольностями мали користуватися й ковельські урядники, «бурмистри й писар». Такий порядок мав діяти терміном «до волі і ласки нашої» [1, № XVI, с. 57–58].

Зміст листа показує, що в Ковелі працювала міська рада, де були війт, бурмистри й писар. За формою цей лист є відповіддю на звернення війта і ковельської громади, які поза старостою зверталися до великої княгині. Це нібито засвідчує їхню незалежність і дистанціювання від старости. Однак відповідь великої княгині Бони, адресована старості з наказом залагодити справу міських урядників, однозначно вказує на те, що вони значною мірою залежали від старости.

Висновки. Отже, організація самоврядування в Ковелі мала свої особливості. На відміну від інших міст з магдебурзьким правом, у Ковелі норми цього права реалізовано не в повному обсязі. Значні владні повноваження щодо адміністрування й суду в місті належали старості Ковеля. Підтверджувальні привілеї видавалися польськими королями та великими князями литовськими саме на звернення старости від імені ковельських міщан, їх структура має вигляд «запиту-відповіді» старості ковельському.

Привілей 1518 р. започаткував локацію Ковеля як приватновласницького міста й запровадив у ньому норми магдебурзького права, а привілей 1611 р. підтвердив і розширив права

міста на магдебурзьке право. Організація міського управління на магдебурзькому праві дала поштовх прискореному розвитку міста завдяки запровадженню там торгів і ярмарків, надання податкових пільг ковельським міщанам, включенню міста в загальнодержавну систему соціально-економічних відносин. Населення міста магдебурзької юрисдикції передано під адміністративне та судове управління органів міського самоврядування. Головними відповідальними особами щодо реалізації норм магдебурзького права були війт і лентвійт, яких призначав великий князь. За настановами великого князя литовського війта і лентвійта підпорядковано власнику міста, а згодом ковельському старості. На них разом з радою й лавою покладено обов'язки забезпечення адміністративного та судового управління в місті. Згодом значення війта як головного урядника зменшувалося з одночасним зростанням ролі й впливу лентвійта і міської ради, яка ставала головним інститутом, що здійснював функції адміністрування та суду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, учрежденной при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. Ч. V. Т. 1: Акты о городах (1432–1798). Киев: Университет. тип., 1869. 636 с.
2. Атаманенко В.Б. Описово-статистичні джерела другої половини XVI – початку XVII ст. з історії міст Ковельщини. Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель та Ковельщина в історії України та Волині: наук. зб. Вип. 50: Матеріали Всеукр. наук. істор.-краєзнав. конф. Ковель, 2013. С. 14–18.
3. Заяць А.Є. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. Львів: Добра справа, 2003. 205 с.
4. Иванишев Н.Д. Сочинения, изданные иждивением Университета св. Владимира. Отд. 1–2. Киев: Унив. тип, 1876. 463 с.
5. Кравченко В. Документи до історії ратуші в місті Ковелі 30-х – 40-х років XVII століття. Український археографічний щорічник. Нова серія: український історичний збірник. Вип. 16/17. Том 19/20. Київ: Укр. Письменник, 2012. С. 337–362.
6. Рогачевский А.Л. К вопросу о концепции городского права в памятниках магдебургского права XIII–XV веков. Средневековый город: межвуз. науч. сб. Вып. 10. Саратов: Изд-во Саратовского гос. ун-та, 1991. С. 41–49.
7. Руська (Волинська) метрика. Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воеводства) 1569–1773 / передм. П. Кеннеді-Грімстед. Київ: [б. в.], 2002. 983 с.
8. ЦДІАК України. Ф. 28 Володимирський ґродський суд. 1566–1756 рр. Оп. 1. Спр. 4: Володимирська ґродська записова і поточна книга 1569 р. 309 арк.
9. Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie / Wydanie przez B. Gorczaka (далі – AS). Т. III: 1432–1534. Lwów, 1890. 556 s.

10. AS. T. IV: 1535–1547. Lwów, 1890. 647 s.
11. Baliński M., Lipiński T. Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana. Warszawa: Nakład i druk S. Orgelbranda, 1845. T. II. Cz. 2. 1431 s.
12. Lietuvos Metrika. Kn. 32: (1548–1549). Užrašymų knyga 32 / parengė Andrii Blanutsa, Dmytro Vashchuk, Darius Antanavičius, Eglė Deviekytė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012. 144 p.
13. Wolff J. Kniazowie litewsko-ruscy od konca czternastego wieku. Warszawa, 1895. 698 s.

REFERENCES:

1. Arhiv Jugo-Zapadnoj Rossii, izdavaemyj Vremennoj komissieju dlja razbora drevnih aktov, uchrezhdennoj pri Kievskom, Podol'skom i Volynskom general-gubernatore. Ch. V. T. 1: Akty o gorodah (1432–1798). Kiev: Universitet. tip., 1869. 636 s. [The archive of South-Western Russia, published by the Provisional Commission for the analysis of ancient acts, established under the Kiev, Podolsky and Volyn governor-general. V. V. V. 1: Acts of the cities (1432–1798). Kiev: University. print. house. 1869. 636 p.]
2. Atamanenko V.B. Opysovo-statystychni dzherela drugoi' polovyny 16 – pochatku 17 st. z istorii' mist Kovel'shhyny. Mynule i suchasne Volyni ta Polissja: Kovel' ta Kovel'shhyna v istorii' Ukraïny ta Volyni: nauk. zb. Vyp. 50. Materialy Vseukr. nauk. istor.-krajnav. konf. Kovel', 2013. S. 14–18. [Atamanenko V. B. Descriptive-statistical sources of the second half of the 16 th.. and early 17 th centuries from the history of the cities of Kovel' region. Past and nowadays Volyn and Polissya: Kovel and Kovel region in the history of Ukraine and Volyn: scient. collection Issue 50. Materials of All-ukr. scientific historical and ethnographical conf. Kovel', 2013. pp. 14–18].
3. Zajac' A.Je. Urbanizacijnyj proces na Volyni v 16 – pershij polovyni 17 stolittja. L'viv: Dobra sprava, 2003. 205 s. [Zayats' A.Ye. Urbanization process in Volyn in the 16 th – the first half of the 17th century. Lviv: Good thing, 2003. 205 p.]
4. Ivanishev N. D. Sochinenija, izdannye izhdiveniem Universiteta sv. Vladimira. Otd. 1–2. Kiev: Univ. tip., 1876. 463 s. [Ivanishev N. D. Works, published by the dependence of the University of St. Vladimir. Dep. 1–2. Kiev: Univ. printing house, 1876. 463 p.]
5. Kravchenko V. Dokumenty do istorii' ratushi v misti Kovel'i 30-h – 40-h rokiv 17 stolittja. Ukraïns'kyj arheografichnyj shhorichnyk. Nova serija. Vyp. 16/17. Ukraïns'kyj istorychnyj zbirnyk. Tom 19/20. Kyiv: Ukr. Pys'mennyk, 2012. S. 337–362. [Kravchenko V. Documents on the history of the city hall in the city of Kovel, 30 s – 40 s of the 18th century. Ukrainian Archeographical Yearbook. New series. Vol. 16/17. Ukrainian Historical Collection. Volume 19/20. Kiev: Ukr. Writer, 2012. p. 337–362].
6. Rogachevskij A. L. K voprosu o koncepcii gorodskogo prava v pamjatnikah magdeburgskogo prava 13–15 vekav. Srednevekovyj gorod: mezhvuz. nauch. sb. Vyp. 10. Saratov: Izd-vo Saratovskogo gos. un-ta, 1991. S. 41–49. [Rogachevskij A. L. On the question of the concept of urban law in the monuments of Magdeburg law of the 13th – 15th. centuries. Medieval city: interuniversity. Scient. Col. Issue 10. Saratov: Publishing House of the Saratov State University. 1991. S. 41–49].
7. Rus'ka (Volyns'ka) metryka. Regesty dokumentiv Koronnoi' kanceljarii' dlja ukrains'kyh zemel' (Volyns'ke, Kyivs'ke, Braclavs'ke, Chernigivs'ke vojevodstva) 1569–1773 / peredm. P. Kennedy-Grimsted. Kyiv: [b.v.], 2002. 983 s. [Rus'ka (Volyns'ka) metrics. Regests of documents of the crown's office for the Ukrainian lands (Volyn, Kyiv, Bratslav, Chernigiv provinces) 1569–1773 / Foreword by P. Kennedy-Grimsted. Kyiv: [w. p.], 2002. 983 p.]
8. СДНАК. F. 28 Volodymyrs'kyj g'rods'kyj sud. 1566–1756 rr. Op.1. Spr. 4. Volodymyrs'ka grods'ka zapysova i potochna knyga 1569 r. 309 ark. [Central State Historical Archive of Kyiv, Ukraine (CSHAK). F. 28 Volodymyr grod's court. Op.1. Case 4. Volodymyr grod's record and current book of 1569. 309 p.]
9. Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie / Wydanie przez B. Gorczaka (dalei – AS). T. III: 1432–1534. Lwów, 1890. 556 s. [Archive of the princes of Sangushko in Sławuta / 9. Archive of Sangushko princes in Sławuta. Edition by B. Gorczak (further – AS). V. III: 1432–1534. Lviv, 1890. 556 s.]
10. AS. T. IV: 1535–1547. Lwów, 1890. 647 s. [AS. T. IV : 1535–1547. Lwów, 1890. 647 s.]
11. Baliński M., Lipiński T. Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana. Warszawa: Nakład i druk S. Orgelbranda, 1845. T. II. Cz. 2. 1431 s. [Baliński M., Lipiński T. Ancient Poland in terms of historical, geographical and statistical description. Warsaw: Edition and printing S. Orgelbranda, 1845. T. II. Vol. 2. 1431 s.]
12. Lietuvos Metrika. Kn. 32: (1548–1549). Užrašymų knyga 32 / parengė Andrii Blanutsa, Dmytro Vashchuk, Darius Antanavičius, Eglė Deviekytė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012. 144 p.
13. Wolff J. Kniazowie litewsko-ruscy od konca czternastego wieku. Warszawa, 1895. 698 s. [Wolff J. Lithuanian-Russian princes from the end of the 14th. century. Warsaw, 1895. 698 p.]

City of Kovel' in terms of introduction of the magdeburg law

Bortnikova Alla Vasylivna

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department
of World History
of Lesya Ukrainka Eastern-European
National University
Voli av., 13, Lutsk, Ukraine

The administrative-territorial reform that began in Ukraine requires a thorough study of domestic and world experience of local self-government. Among many systems of local government organization, the greatest interest, from the point of view of democratic practice, provokes the experience of the city governments that acted on the principles of Magdeburg law. The sociopolitical and socio-economic conditions for the foundation of the city of Kovel' in Volyn land by Prince V.M. Sangushko and the introduction of Magdeburg law there have been considered. Among Volyn's cities, where Magdeburg law was active, Kovel occupies a special place, connected with the change of its status from the privately owned to the grand-ducal (1543) with the appropriate redistribution of powers between the owner of the city, the government of the headman and the authorities of the city. The analysis of the privilege of the Grand Duke of Lithuania in 1518 for the location of Kovel' as a privately-owned city and the introduction of the norms of Magdeburg Law there has been carried out. The order of formation of the bodies of the city's administration on the principles of Magdeburg law, their structure, powers and functions of the city officials have been elucidated. Attention has been focused to the figure of the Vogt as the chief administrative officer, who, together with other city officials, the burgomaster, advisers and lavnyks, carried out administrative and judicial functions in the city. The role of the owner in the city's administration, the nature of his relations with the authorities of the city government, and the influence of the duke on the formation of the city government has been proved.

The evolution of functioning of the city's self-government bodies' during the 16–18 centuries has been revealed. To elucidate the composition of the city government of Kovel', the powers of its officials, subordination and other organizational and legal grounds for the functioning, allow the confirming privileges of the Grand Dukes. The system of municipal self-government in Kovel' on the principles of Magdeburg Law was most detailed in the privilege of 1611, in which the rights and freedoms of the city provided by its predecessors had been summarized.
Key words: Grand Duchy of Lithuania, city, Kovel', the Magdeburg law, local self-government, Vogt, council, lava, privilege.